

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดอำนาจเจริญ

Perceptions on Sufficiency Economy of People in Amnatcharoen Province

ภัคพงศ์ ปวงสุข* รัชดากร พลภักดี* อรุณรัตน์ แสงศิลา**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนจังหวัดอำนาจเจริญ ในอำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนมและอำเภอนามาน ของจังหวัดอำนาจเจริญ ด้านความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ การเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นและชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือหัวหน้าครอบครัวจำนวน 102 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

สภาพครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร 16-30 ไร่ (ร้อยละ 41.2) เรียนรู้วิธีการทำการเกษตรและพัฒนาอาชีพเกษตรจากคนในครอบครัว (ร้อยละ 96.1) มีการเข้าร่วมกลุ่มกับชุมชน (ร้อยละ 86.3) ซึ่งกลุ่มชุมชนที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ กลุ่มออมทรัพย์ (ร้อยละ 57.8) ปัญหาส่วนใหญ่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ประสบ คือ ปัญหาเรื่องสภาพพื้นที่ในการเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 62.7) และรายจ่ายไม่พอกับรายรับ (ร้อยละ 61.8) และแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ ชิมเงินทุนจากสหกรณ์จากเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 39.2) นอกจากนี้ยังมีการวางแผนในอนาคตสำหรับครอบครัว คือ ขยายพื้นที่ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และส่งลูกให้เรียนจบและมีงานทำ (ร้อยละ 13.7)

ด้านความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ทุกคนเคยได้ยินคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 100.0) และส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ การประหยัด อดออม ลดรายจ่ายและสิ่งของฟุ่มเฟือย (ร้อยละ 69.6) และทุกคนมีความรู้ความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงคือ การประหยัด อดออม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการมีเหตุผล (ร้อยละ 100.0) เท่ากัน รองลงมาคือ การกระทำอย่างรอบคอบ และการมีคุณธรรม (ร้อยละ 99.0) การมีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ (ร้อยละ 96.1) การวางแผน (ร้อยละ 93.1) และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (ร้อยละ 91.2) ตามลำดับ นอกจากนี้แล้วยังมีแนวในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงคือ เริ่มต้นจากตนเองก่อนที่จะขยายผลไปยังผู้อื่นและการเริ่มจากเรื่องใกล้ตัวก่อนจากนั้นค่อยไปไกลตัว (ร้อยละ 99.0) เป็นการทำงานเล็ก ๆ ก่อนแล้วค่อยขยายงานให้ใหญ่ขึ้น (ร้อยละ 97.0) เป็นการเริ่มจากทำเรื่องที่ย้ำไปหาเรื่องยาก (ร้อยละ 96.0) ต้องเริ่มจากการมีใจเชื่อมั่นยอมรับก่อนแล้วจึงจะทำได้ (ร้อยละ 93.1) และเป็นแนวความคิดที่กระทำจริงได้ไม่ยาก (ร้อยละ 58.8) ตามลำดับ

ด้านการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน พบว่า ทุกคนได้ยึดหลักความประหยัดในการดำรงชีวิต (ร้อยละ 100.0) ประกอบอาชีพด้วยความขยัน มานะ อดทน และรอบคอบ (ร้อยละ 100.0) มักจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่รักษาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ 100.0) รองลงมาคือ ให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันแก่เพื่อนบ้าน และชุมชน (ร้อยละ 99.0) ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม (ร้อยละ 98.0) ลด ละ และ เลิก การแก่งแย่งแข่งขันกับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ตนเอง (ร้อยละ 98.0) เมื่อมีปัญหาสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ร้อยละ 95.1) มีการจัดลำดับความสำคัญเพื่อการใช้งานของตนเอง และครอบครัว (ร้อยละ 93.2) ลด ละ และเลิกอบายมุขต่างๆ ที่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อนหรือเสื่อมเสีย (ร้อยละ 90.2) และสะสมเก็บทุนสำรองของตนเองและครอบครัวเพื่อใช้ในยามเดือดร้อน (ร้อยละ 84.3)

ด้านการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ พบว่าส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งเป็นการพึ่งพากันด้านอาหาร (ร้อยละ 95.1) มีความพอเพียงของอาหารในครัวเรือน (ร้อยละ 90.2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารลดลง (ร้อยละ 88.3) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในครัวเรือนลดลง (ร้อยละ 80.4) ส่วนการพึ่งตนเองในการผลิตนั้นส่วนใหญ่จะลดรายจ่ายในการผลิต (ร้อยละ 83.3) เพิ่มการใช้แรงงานของตนเอง (ร้อยละ 81.4) เครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร (ร้อยละ 73.5) นอกจากนี้แล้วส่วนใหญ่มีการเพิ่มรายได้โดยการขายผลผลิตสู่ตลาดในและนอกชุมชน (ร้อยละ 85.3) มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว (ร้อยละ 76.4) มีการผลิตที่คำนึงถึงการตลาด (ร้อยละ 58.8) มีการเพิ่มการออมทั้งในค่าเงินและไม่ใช้ค่าเงิน (ร้อยละ 84.3) และจำนวนหนี้สินลดลง (ร้อยละ 80.4) ตามลำดับ

ด้านการเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่นและชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่าง ๆ กับคนในชุมชนอยู่เสมอ (ร้อยละ 97.0) มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน (ร้อยละ 97.0) ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน (ร้อยละ 93.1) สร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชน (ร้อยละ 93.2) มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจากสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 93.2) และ พยายามใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ร้อยละ 92.2)

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง

Abstract

The purpose of this study was to investigate knowledge and understanding on the principle of sufficiency economy of people living in Muang, Huataphan, Phana, and Chanuman districts, Amnatcharoen province. This was base on knowledge about sufficiency economy, application of sufficiency economy to daily life activities, self-reliance, and contribution to their respective communities. Interview schedule was used for data collection administered with 102 family heads. Obtained data were analyzed by using frequency, mean, and percentage. Results of the study revealed the following:

Less than one-half of the respondents (41.2%) had farming area of 16-30 rai. Most of them (96.1%) had learned and developed farming methods from people in their families. Most of them (86.3%) participated in community activities. They joined the savings group most (57.8%). The following were problems encountered : inappropriate farm land condition (62.7%) and inadequate income for expenses (62.7%). They solved the problems by getting a loan from the cooperatives or borrowing money from their neighbors (39.2%). Besides, they planned to expand farm land and rend their children to school until graduation.

For the respondent perception on sufficiency economy, it was found that all of the respondents (100%) had heard about the sufficiency economy. Most of them (69.6%) perceived that it was about thrift, savings, reduction of expenses and extravagance, and reasoning (100%). This was followed by carefulness and ethics (99.0%), having knowledge on various things (96.1%), planning (93.1%), and readiness for various changes (94.2%), respectively. Besides, the respondents began to adopt sufficiency economy first and then introduced it to others (99.0%). They started working on a small job and made it bigger later (97.0%) or from an easy to difficult job (96.0%). They must be confident to accept the concept of sufficiency economy then adopt it (93.1%). They perceived that this concept can be applied easily (58.8%), respectively.

With regards to the adoption of sufficiency economy in daily life activities, it was found that all of the respondents placed the importance of thrift. It comprised diligence, tolerance, and carefulness (100%). This was followed by assistance offering and sharing with neighbors (99.0%); earning a living with honesty and ethics (98.0%); ignoring competition for self-benefits (98.0%); being self-reliant when having problems (95.1%); ranking of importance in purchasing (93.2%); ignoring bad things to avoid family trouble (90.2%); and keeping reserved capital to be used when having financial trouble (84.3%).

For economic self-reliance, most of the respondents did the following : exchanged their agricultural yields or food (95.1%); produced enough food for household consumption (90.2%) ; reduce expenses on food (88.3%); reduce other household expenses (80.4%); reduced production costs (83.3%); increased family workforces (81.41%); and used agricultural tools (73.5%). Besides, most of them increased an income by selling their agricultural yields outside their community (85.3%). They had enough income for household expenses (76.4%). They produced agricultural yields based on market needs (58.8%). They increase savings rate (84.3%) and they could lessen their debts (80.4%).

The respondents were supporters for their neighbors and community. Most of them group themselves for specific activities (97.0%). They were honest, tolerant, merciful, diligent, and willing to help others (97.0%). They exchanged knowledge and worked together among people inside and outside the community (93.1%). They created common benefits for progress of their community (93.2%). They participated in community development with concerned personnel (93.2%) and they exploited existing natural resources in their community for a highest benefit (92.2%).

Keywords : Sufficiency economy Self-reliance

1. บทนำ

หลักเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency economy) เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนรวมถึงระดับรัฐบาลในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ตามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัส แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ได้ทรงเน้นย้ำเป็นแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นภูมิคุ้มกันตัวที่ดี ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นแนวคิดที่ยึดหลักทางสายกลาง คำว่า ความพอเพียง นั้นหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากความ

เปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี [1] เศรษฐกิจแบบพอเพียง ยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ที่จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ ผนวกกับคุณธรรมในการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เพียงการประหยัด แต่เป็นการดำเนินชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม้นในสภาพที่มีการแข่งขัน และการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ นำสู่ ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน ของชีวิต เศรษฐกิจ และสังคม [2] [3]

การจะพัฒนาประเทศเพื่อทำให้คนส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีต้องการการพัฒนาแบบยั่งยืนยาวนาน ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับคนและทรัพยากรในประเทศ การพัฒนาแบบยั่งยืนไม่ได้มีความหมายแค่การทำกรเกษตรทางเลือกเน้นการใช้สารอินทรีย์จากธรรมชาติ แทนสารเคมีหรือใช้เทคโนโลยี ทางเลือกอื่น ๆ ที่ทำลายสิ่งแวดล้อมน้อยลง แต่การพัฒนาแบบยั่งยืนยังรวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตแบบประหยัดเรียบง่ายของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพึ่งตนเอง เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ และเศรษฐศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย[4] จุดเริ่มต้นของการพัฒนา “เศรษฐกิจพอเพียง” ก็คือ การฟื้นฟูฐานะเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นในแง่ “เศรษฐกิจพอเพียง” ให้ความหมายเป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกิน ขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปอุตสาหกรรมครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดซื้อขาย ๑๒๓ และบนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนนี้เองที่เศรษฐกิจจะพัฒนาขึ้นมาอย่างมั่นคง ทั้งในด้านกำลังทุนและตลาดภายในประเทศรวมทั้งเทคโนโลยี ซึ่งจะค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ภายในชาติ จากฐานต้นทุนทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ รวมทั้งฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชนท้องถิ่น ของประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ประชาชนชาวไทยจะต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และจิตสำนึก ด้านความคิดให้มาสู่ความรู้ความเข้าใจ [1][2][8]

จังหวัดอำนาจเจริญ เป็น จังหวัด ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ ที่มีประชากร 367,478 คน เป็นชาวไทยอีสาน มีไทยเชื้อสายจีน เชื้อสายลาวและเชื้อสายเวียดนามอยู่เล็กน้อย ประชากรโดยส่วนใหญ่มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีอาชีพทำการเกษตรปลูกข้าวเหนียว ข้าวหอมมะลิ มันสำปะหลัง ปอแก้ว ถั่วลิสง และมีอุตสาหกรรมในครัวเรือน[2] มีรายได้เฉลี่ย 11,423 บาทต่อครัวเรือน[5] ประชาชนมักประสบปัญหาที่ดินทำกิน ภัยแล้ง และมีหนี้สินด้วยเหตุนี้ทางจังหวัดอำนาจเจริญจึงได้มีการสนับสนุนและ

ส่งเสริมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาชน โดยการให้ประชาชนมีความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตอันเป็นรากฐานของชีวิตอย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับความเข้าใจในตัวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนอาจยังไม่ได้ศึกษาหรือไม่มีความรู้เพียงพอ ทำให้เกิดความสับสนว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั้นคือการอดออมเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้แล้วอาจมีความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการปฏิเสธอุตสาหกรรมแล้วกลับไปสู่เกษตรกรรม อยู่อย่างสันโดษ เน้นการพึ่งพาตนเองแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เข้มแข็งของชุมชน อันเป็นความเข้าใจที่ผิดและอาจส่งผลให้ประชาชนประสบกับปัญหาใหม่ที่ซับซ้อนยุ่งยากไปจากเดิม

ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนจังหวัดอำนาจเจริญเพื่อสร้างความเข้าใจและนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของชาวบ้าน เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน จังหวัดอำนาจเจริญ ด้านความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และการเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นและชุมชน

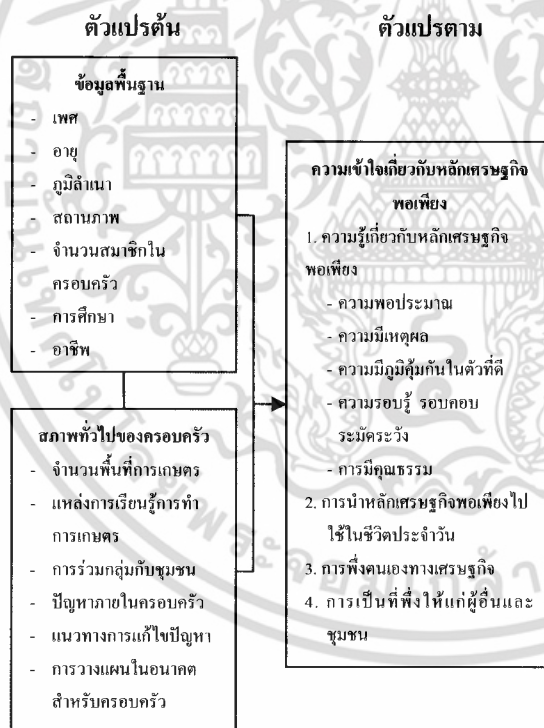
3. กรอบแนวความคิดของการวิจัย

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมดพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นการเริ่มต้นจากบุคคล ไปสู่ระดับครอบครัว จากนั้นนำไปสู่ระดับชุมชน อันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาประเทศ การที่ประชาชนจะนำความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้น นอกจากจะเข้าใจถึงความหมาย หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังจำเป็นที่จะต้องเข้าใจการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติในทุกๆ ระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ส่งผลไปที่ระดับครอบครัว ซึ่งสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การเป็นที่พึ่ง

ของชุมชนอันเป็นการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป เมื่อประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจอย่างเพียงพอ และเห็นความสำคัญของการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปเชื่อมโยงใช้ในแต่ละระดับก็จะเป็นการกระตุ้นการปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่องต่อไป ดังแสดงในรูปที่ 1

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในอำเภอเมืองอำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนา และอำเภอชานุมาน ของจังหวัดอำนาจเจริญด้าน 1) ความรู้เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และ 4) การเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นและชุมชน

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิด

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวในจังหวัดอำนาจเจริญ

กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น (Multistage sampling) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

- เลือก 60% จากจำนวนอำเภอทั้งหมดของจังหวัดอำนาจเจริญ ได้ จำนวน 4 อำเภอ โดยเลือกอำเภอที่ศึกษาจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัด ได้แก่ อำเภออำนาจเจริญ อำเภอหัวตะพาน อำเภอพนา และอำเภอชานุมาน

- เลือกตำบล 1 ตำบล จากแต่ละอำเภอ ได้จำนวน 4 ตำบล เลือกที่ศึกษาจากตำบลที่มีครัวเรือนมากที่สุด ได้แก่ ตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมืองอำนาจเจริญ ตำบลคำพะ อำเภอหัวตะพาน ตำบลจานลาน อำเภอพนา และตำบลป่าก่อ อำเภอชานุมาน

- เลือกอย่างน้อย 20 ครัวเรือนในแต่ละตำบล โดยเลือกอย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 ครัวเรือนโดยการสุ่มอย่างง่าย ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 102 ครัวเรือน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ 2) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของครอบครัว 3) ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

4) การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน 5) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ และ 6) การเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่นและชุมชน

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ นายอำเภออำเภออำนาจเจริญ นายอำเภอหัวตะพาน นายอำเภอพนม และนายอำเภอชานุมาน เพื่อขอข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาจังหวัด สำนักงานพัฒนาอำเภอ และผู้นำหมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์ คณะวิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ที่ทำการศึกษาคู่ตนเอง จำนวน 102 ฉบับ

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) และ ค่าร้อยละ (percentage)

9. สรุปผลการวิจัย

- ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.7) อายุ 51-60 ปี (ร้อยละ 33.3) สถานภาพสมรส (ร้อยละ 91.2) มีสมาชิกในครอบครัว 2-5 คน (ร้อยละ 66.7) จบการศึกษาสูงสุดระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 49.0) อาชีพหลักคือ การทำการเกษตร (ร้อยละ 81.4) และอาชีพเสริมส่วนใหญ่ก็เป็นการทำการเกษตร เช่น เลี้ยงวัว ปลูกหญ้า ปลูกพริก (ร้อยละ 26.5) รับจ้าง (ร้อยละ 25.5) และธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 24.5) รายได้ของครอบครัวอยู่ในช่วง 25,001-50,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 43.1)
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพครอบครัว ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร 16-30 ไร่ (ร้อยละ 41.2) พื้นที่ที่ใช้ในการทำนา 10-19 ไร่ (ร้อยละ 35.3) ส่วนใหญ่ไม่ได้มีพื้นที่ไว้ใช้ในการทำสวน (ร้อยละ 84.3) ทำไร่ (ร้อยละ 71.6) ไร่นาสวนผสม (ร้อยละ 94.1) และเลี้ยงปลา (ร้อยละ 77.5) เรียนรู้วิธีการทำการเกษตรและพัฒนาอาชีพเกษตรจากคนในครอบครัว (ร้อยละ 96.1) อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้มีการเพิ่มพูนความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพเกษตรอย่างต่อเนื่อง (ร้อยละ 72.5)

นอกจากนี้แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมกลุ่มกับชุมชน (ร้อยละ 86.3) ซึ่งกลุ่มชุมชนที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ กลุ่มออมทรัพย์ (ร้อยละ 57.8) จากการเข้าร่วมกลุ่มกับชุมชนและส่วนใหญ่คิดว่ามีประโยชน์ (ร้อยละ 84.3) เนื่องจากได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็น (ร้อยละ 38.2) และข้อเสียที่ได้รับจากการรวมกลุ่มมีเพียงเล็กน้อย คือ เกิดการขัดแย้ง แยกความสามัคคี ทำแล้วไม่ประสบผลสำเร็จ (ร้อยละ 1.0)

ปัญหาส่วนใหญ่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ประสบ คือ ปัญหาเรื่องสภาพพื้นที่ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 62.7) และรายรับไม่พอกับรายจ่าย (ร้อยละ 61.8) และแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ ยืมเงินทุนจากสหกรณ์ จากเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 39.2) นอกจากนี้แล้วมีการวางแผนในอนาคตสำหรับครอบครัว คือ ขยายพื้นที่ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และส่งลูกให้เรียนจบและมีงานทำ (ร้อยละ 13.7)

3. ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 จากการศึกษาพบว่า ทุกคนเคยได้ยินคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง (ร้อยละ 100.0) และส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ การประหยัด อดออม ลดรายจ่าย และสิ่งของฟุ่มเฟือย (ร้อยละ 69.6)

3.2 ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความรู้ความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงว่า คือ การประหยัดอดออม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีเหตุผล (ร้อยละ 100.0) เท่ากัน รองลงมาคือ การกระทำอย่างรอบคอบ และการมีคุณธรรม (ร้อยละ 99.0) การมีความรู้ในเรื่องต่างๆ (ร้อยละ 96.1) การวางแผน (ร้อยละ 93.1) และ การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (ร้อยละ 91.2) ตามลำดับ

3.3 ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีแนวในการปฏิบัติตนเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองก่อนจะขยายผลไปยังผู้อื่นและเป็นการเริ่มจากเรื่องใกล้ตัวก่อนจากนั้นค่อยไปไกลตัว (ร้อยละ 99.0) เป็นการทำงานเล็กๆ ก่อนแล้วค่อยขยายงานให้ใหญ่ขึ้น (ร้อยละ 97.0) เป็นการเริ่มจากทำเรื่องที่ง่าย ก่อนจากนั้นเริ่มทำในเรื่องที่ยาก ตามมา (ร้อยละ 96.0) ต้องเริ่มจากการมีใจ

เชื่อมั่น ขอมรับก่อนแล้วจึงจะทำได้ (ร้อยละ 93.1) และเป็นแนวความคิดที่กระทำจริงได้ไม่ยาก (ร้อยละ 58.8) ตามลำดับ

3.4 การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ใน ชีวิตประจำวันพบว่า ทุกคนได้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยการ ยึดหลักความ ประหยัดในการดำรงชีวิต ประกอบอาชีพด้วยความขยัน มานะ อดทน และรอบคอบ มักจะมีส่วนร่วมในการทำ กิจกรรมที่รักษาสีลปวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ 100.0) เท่ากัน รองลงมาคือ ให้ความช่วยเหลือ แบ่งปันแก่เพื่อนบ้าน และชุมชน (ร้อยละ 99.0) ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม การลด ละ และ เลิก การแก่งแย่งแข่งขัน กับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ตนเอง (ร้อยละ 98.0) เท่ากัน เมื่อมี ปัญหาสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ร้อยละ 95.1) มีการ จัดลำดับความสำคัญเพื่อการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว (ร้อยละ 93.2) ลด ละ และ เลิก อบาามขต่างๆ ที่ทำให้ ครอบครัวเดือดร้อนหรือเสื่อมเสีย (ร้อยละ 90.2) และ สะสม และเก็บทุนสำรองของตนเองและครอบครัวเพื่อใช้ในยาม เดือดร้อน (ร้อยละ 84.3)

3.5 การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ พบว่า ส่วนใหญ่มีการ พึ่งตนเองด้านอาหาร โดยการแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งเป็นการ พึ่งพาด้านอาหาร (ร้อยละ 95.1) มีความพอเพียงของ อาหารในครัวเรือน (ร้อยละ 90.2) ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหาร ลดลง (ร้อยละ 88.3) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือนลดลง (ร้อย ละ 80.4)

3.6 ส่วนการพึ่งตนเองในการผลิตนั้นส่วนใหญ่จะลด รายจ่ายในการผลิต (ร้อยละ 83.3) เพิ่มการใช้แรงงานของ ตนเอง (ร้อยละ 81.4) มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้าน การเกษตรหรือเครื่องมือเครื่องใช้ทางการผลิต (ร้อยละ 73.5) นอกจากนี้แล้วยังมีการเพิ่มรายได้โดยการขายผลผลิตสู่ตลาด ในและนอกชุมชน (ร้อยละ 85.3) มีรายได้และความเพียงพอ กับค่าใช้จ่ายในครอบครัว (ร้อยละ 76.4) มีการผลิตที่คำนึงถึง การตลาด (ร้อยละ 58.8) และการมีหนี้สินและทรัพย์สิน โดย ส่วนใหญ่พบว่า มีการเพิ่มการออมทั้งในค่าเงินและไม่ใช้ ค่าเงิน (ร้อยละ 84.3) จำนวนหนี้สินลดลง (ร้อยละ 80.4)

3.7 การเป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่นและชุมชน พบว่าส่วน ใหญ่เป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่นและชุมชนโดยการรวมกลุ่มกันทำ กิจกรรมต่างๆ กับคนในชุมชนอยู่เสมอ และมีความซื่อสัตย์ สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ขยันหมั่น เพียรและมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิก ชุมชน (ร้อยละ 97.0) เท่ากัน การร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน (ร้อยละ 93.1) สร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และความก้าวหน้าของชุมชน (ร้อยละ 93.2) มีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชนจากสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 93.2) และ พยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มี อยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ร้อยละ 92.2) ตามลำดับ

10. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเคยได้ยินคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงเนื่องจากมีการประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดความรู้ ในสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ อีกทั้งจากผู้นำชุมชนและ หมู่บ้าน พัฒนาตำบล ซึ่งทุกคนต่างก็มีความเข้าใจคำว่า เศรษฐกิจพอเพียงในความหมายของคำว่า ประหยัดอดออม รองลงมาคือ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การมีเหตุผล การกระทำ อย่างรอบคอบ และการมีคุณธรรม การมีความรู้ในเรื่องต่างๆ การวางแผน และการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่ง ส่งผลไปยังแนวทางในการปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีใจยอมรับ ในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นต้องมีความตระหนักว่า ต้องเริ่มต้นจากตนเองซึ่งเป็น เรื่องใกล้ตัวเสียก่อน เริ่มจากงานเล็กๆ ง่ายง่ายก่อน สอดคล้องกับ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา และ ปรียานุช พิบูลสรารุท [6] ได้กล่าวถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรื่องความพอประมาณ ความมีเหตุผลว่า จะต้องเริ่มต้นจาก จุดเล็กๆ โดยการ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างพอประมาณ มัธยัสถ์ รู้คุณค่า ดูแลและพัฒนาต่อยอดให้เพิ่มพูนและดียิ่งๆ ขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น สังคม รวมถึงไม่ทำลายธรรมชาติด้วย

อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์เกือบครึ่งมองว่า การที่จะประสบความสำเร็จ โดยการ ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวความคิดที่กระทำได้อย่าง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมในการทำการเกษตร ซึ่งเป็นอาชีพหลักไม่เอื้ออำนวยหลายอย่าง เช่น ที่ดินทำกิน สภาพพื้นที่ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ อีกทั้งรายจ่ายไม่พอกับรายรับในช่วงเปิดภาคเรียนเนื่องจากต้องส่งเสียให้ลูกหลานมีการศึกษา

2. ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนได้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการ ยึดหลักความประหยัดในการดำรงชีวิตประกอบอาชีพด้วยความขยันมานะ อดทน และรอบคอบ มักจะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่รักษาสีลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้ความช่วยเหลือแบ่งปันแก่เพื่อนบ้านและชุมชน ประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม อด ละเอียด และเล็ก การแก่งแย่งแข่งขันกับผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ตนเอง เมื่อมีปัญหาสามารถพึ่งพาตนเอง ได้ มีการจัดลำดับความสำคัญเพื่อการใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว อด ละเอียด และ เล็ก อดยากมุขต่างๆ ที่ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน หรือเสื่อมเสีย สะสม และเก็บทุนสำรองของตนเองและครอบครัวเพื่อใช้ในยามเดือดร้อน ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีการดำรงชีวิตในลักษณะนี้มาเป็นเวลาช้านานซึ่งสอดคล้องกับสำนักพัฒนาสังคม [7] ที่ให้แนวทางในการปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ ดังนี้ 1) การยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยทุกด้าน 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริตแม้ตกอยู่ในภาวะขาดแคลน 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางพ้นทุกข์ยาก โดยการแสวงหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคง และ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ลดละความชั่วให้หมดทั้งสิ้น

3. การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการพึ่งตนเองด้านอาหารและมีความพอเพียงของอาหารในครัวเรือน บางครั้งก็การแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งเป็นการพึ่งพา

กันด้านอาหาร ทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารลดลง รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือนก็ลดลงอีกด้วย ส่วนการพึ่งตนเองในการผลิตนั้นส่วนใหญ่จะลดรายจ่ายในการผลิตโดยการเพิ่มการใช้แรงงานของตนเอง สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเกษตรหรือเครื่องมือเครื่องใช้ทางการผลิตส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องมือที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมากกว่าจะเป็นเครื่องจักรที่มีราคาแพง สอดคล้องกับ ณรงค์ หุตานวัตร์ และ นันทิยา หุตานวัตร์ [8] ได้กล่าวถึงการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน คือ การมีอาหารพอเพียงต่อการบริโภคของครัวเรือนเป็นประการแรก ประการต่อมา คือ การลดรายจ่ายด้านการผลิตตลอดรวมถึงการเพิ่มการออม และการพึ่งพาระหว่างชุมชน เพื่อช่วยแก้ไขการขาดแคลนอาหาร นอกจากนี้แล้วผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการเพิ่มรายได้โดยการขายผลผลิตสู่ตลาดในและนอกชุมชนซึ่งผลผลิตที่ขายไม่ได้มาจากความต้องการของตลาดแต่เป็นผลผลิตที่มีไว้กินในครัวเรือนและมีมากพอจึงนำไปขายที่ตลาดซึ่งทำให้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว ซึ่งทำให้จำนวนหนี้สินลดลง และมีการเพิ่มการออมทั้งในค่าเงินและไม่ใช้ค่าเงิน จะเห็นได้จากการที่ผู้ให้สัมภาษณ์เข้าร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์

4. ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นที่พึ่งให้แก่คนอื่นและชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ กับคนในชุมชน อยู่เสมอ มีความซื่อสัตย์สุจริต อดกลั้นต่อการกระทบกระทั่ง ข้นหมั่นเพียร และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือแบ่งปันกันระหว่างสมาชิกชุมชน ร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชนและนอกชุมชน สร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมและความก้าวหน้าของชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจากสติปัญญา ความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และพยายามใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คิดว่า การเข้าร่วมกลุ่มกับชุมชนมีประโยชน์มากมายได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความคิดเห็นทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

11. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ประสบคือ รายรับไม่พอรายจ่าย (ร้อยละ 61.8) และผู้ให้สัมภาษณ์เกือบครึ่งมองว่า การที่จะประสบผลสำเร็จโดยการใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่กระทำได้อย่างยาก จากผลการศึกษาดังที่กล่าวข้างต้น ภาครัฐจึงควรมีนโยบายดังนี้

1.1 ภาครัฐควรมีการจัดฝึกอบรมหรือให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติ โดยมีตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ รวมทั้งระดับบุคคล

1.2 ควรมีการสนับสนุนให้มีการจัดโครงการศึกษาดูงานหมู่บ้านตัวอย่างที่นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ควรมีการเสนอให้มีกิจกรรมโดยการจัดโครงการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมโครงการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อจะได้ทราบว่ารายจ่ายใดที่ไม่จำเป็นหรือฟุ่มเฟือยจะได้ลด ละ เลิก ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาที่ยั่งยืนกว่าการไปกู้ยืมเงิน

1.4 ควรมีการสนับสนุนให้ทุนการศึกษาแก่นุตรหลานของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อให้กลับไปสืบสานทำงานในถิ่นเกิด อันเป็นการนำเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชุมชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หัวหน้าครอบครัวควรจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปลูกฝังลูกหลานให้อนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่พอเพียงในชุมชนท้องถิ่น

2.2 สำนักงานพัฒนาชุมชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตร หรืออาชีพเสริมต่างๆ แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน และภัยแล้ง

2.3 ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรซึ่งเป็นผู้ศึกษาวิจัยควรมีความร่วมมือกับสำนักงานพัฒนาตำบลเพื่อช่วยอบรม ให้ความรู้แก่ประชาชนในการทำการเกษตร อาชีพเสริม หรือมีส่วนช่วยในการฝึกอบรมการทำค่ายเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่บุตรหลานของประชาชนเพื่อเพิ่มความตระหนัก เห็นความสำคัญของวิถีชีวิตที่พอเพียง

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีแบบทดสอบตัวชี้วัดในการประเมินการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีมาตรฐาน

3.2 ควรมีการเก็บตัวอย่างจากประชาชนทุกกลุ่ม ทั้งในตัวเมืองและในชนบทเพื่อเปรียบเทียบแนวทางการใช้ชีวิตวิถีชีวิตที่พอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- [1] คลังปัญญาไทย. 2550. จังหวัดอำนาจเจริญ. เข้าถึงเมื่อ 5 เมษายน 2550. <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php>.
- [2] อภิชัย พันธเสน. 2548. **สรุปงานวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงในภาคชนบท: การเสวนาการพัฒนาองค์ความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**. ณ ห้องประชุม Solon C โรงแรม เจ ดับบลิว เมอร์ริออต (วันพุธที่ 5 ตุลาคม 2548). เข้าถึงเมื่อ 10 เมษายน 2550 จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org/show.php?id=1022>.
- [3] ปรียานุช พิบูลสรารุช. 2550. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา. **วารสารวิชาการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวง ศึกษาธิการ**. 10(4),13-15.
- [4] วิทยากร เชิงกุล. 2547. พัฒนาการแบบยั่งยืนกับการแก้ปัญหาคนจน. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจิตรทัศน์.

- [5] สำนักงานสถิติจังหวัดอำนาจเจริญ. รายงานการสำรวจ
ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2547
จังหวัดอำนาจเจริญ. เข้าถึงเมื่อ 29 เมษายน 2550.
<http://amnatchr.nso.go.th/main.jsp>.
- [6] จิรายุ อิศรางกูล ณ อยุธยา และ ปรียานุช พิบูลสรารุช.
2552. ตามรอยพ่อ ชีวิตพอเพียง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.
กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง จำกัค.
- [7] วารสารสำนักพัฒนาสังคม. 2549.
เศรษฐกิจพอเพียง. 2(3),11-12.
- [8] ณรงค์ หุตานวัตร และนันทิยา หุตานวัตร. 2547.
เกษตรกรรมยั่งยืน กระบวนทัศน์ กระบวนการ
และตัวชี้วัด. นนทบุรี: มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน
(ประเทศไทย).